

HISTORIAN KOE 14.9.2015 HYVÄN VASTAUKSEN PIIRTEITÄ

Alla oleva vastausten piirteiden ja sisältöjen luonnehdinta ei sido ylioppilastutkintolautakunnan arvostelua. Lopullisessa arvostelussa käytettävistä kriteereistä päättää tutkintotoimikunta.

Oppimisen arvioinnin perusteina ovat historian oppiaineelle ominaiset taidot ja ajattelutavat, opetus suunnitelman mukaisten sisältöjen hallinta ja historian keskeisten käsitteiden asianmukainen ja täsmällinen käyttö. Arvioinnin kohteena on myös kokelaan kyky tulkita ja arvioida kriittisesti historiallisia lähteitä, tehdä niistä itsenäisiä päätelmiä ja vertailla historiallisia kysymyksiä koskevia tulkintoja ja ottaa niihin perustellusti kantaa. Moniosaisissa tehtävissä eri osien maksimipistemäärät on ilmoitettu tehtävien yhteydessä, mutta vastaus arvioidaan kuitenkin kokonaisuutena.

Vastauksista käy ilmi, että kokelas ymmärtää eri aikakausien luonnetta ja osaa suhteuttaa oman aikansa ongelmia ja muutosprosesseja historiallisiin yhteyksiinsä. Hän osaa operoida historian keskeisillä käsitteillä, joita ovat aika, muutos ja jatkuvuus sekä syy-yhteyksien hahmottaminen. Aineistotehtävissä hän osaa arvioida ja hyödyntää tekstejä ja visuaalisia aineistoja kriittisesti. Pohdintatehtävissä ja tiedollisia ristiriitoja sisältävissä tehtävissä kokelas osoittaa ymmärtävänsä historialliseen tiedonmuodostukseen liittyvän tulkinnallisuuden sekä syy-yhteyksien monitahoisuuden ja kompleksisuuden. Kokelas osaa arvioida menneisyyden ihmisen toimintaa ja ilmiöitä kunkin ajan omista lähtökohdista sekä osaa erottaa ne nykyajan näkökulmista. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota opiskelijan valmiuteen rakentaa tiedoistaan jäsentyneitä kokonaisuuksia sekä kykyä erottaa olennainen ja epäolennainen tieto toisistaan.

Tehtävä 1

Tyydyttävässä vastauksessa selostetaan joitakin asioita orjien taustasta, tehtävistä ja asemasta. Antiikin Kreikassa orjat olivat pääosin sotavankeja, Yhdysvalloissa Afrikasta tuotuja henkilöitä ja heidän jälkeläisiään. Antiikin orjat olivat pääosin valkoihaisia, USA:ssa taas tummaihoisia. Antiikissa orjien tehtävät olivat moninaisia, Yhdysvalloissa he olivat pääosin maanviljelystöissä, mutta osin myös kotitöissä. Antiikissa orjat saattoivat vapautua ja jopa nousta yhteiskunnallisesti merkittävään asemaan. Yhdysvalloissa orjien vapautuminen tapahtui vasta sisällissodan jälkeen 1860-luvulla.

Kiitettävässä vastauksessa tarkastellaan edellä mainittuja asioita seikkaperäisemmin. Mukana on tarkemmin pohdintaa orjien asemasta yhteiskunnassa: antiikin aikana vallalla ajatus ”luonnollisesta orjuudesta”. Yhdysvalloissa orjien vapautuminen ei aina merkinnyt heidän asemansa ratkaisevaa parantumista. Voi myös mainita orjakapinoita sekä antiikin aikana että Yhdysvalloissa.

Tehtävä 2

Tyydyttävässä vastauksessa tuodaan esiin joitakin maalauksessa olevia renessanssin peruspiirteitä, esimerkiksi antiikin kulttuuriperintöä kohtaan osoitettu kiinnostus ja ihmishahmojen yksityiskohtainen kuvaaminen. Uuteen aikakauteen siirtymisen piirteinä voidaan pitää esimerkiksi, että renessanssi-ihminen asetti kirkon vallan kyseenalaiseksi. Antiikin kulttuurin katsottiin edustavan tavoiteltavampaa elämäntapaa kuin kirkko opetti. Irtauduttiin kirkon esittämästä tulkinnasta, että ihminen ei ole itsenäisesti uutta luova olento. Renessanssille oli tunnusomaista itsenäisen ja luovan ajattelun ihannoiti. Tällaista luovuutta edustivat muun muassa Leonardo da Vinci sekä muut ns. yleisnerot (uomo universale). Tyydyttävässä vastauksessa on oltava esimerkkejä siitä, millaisia seurauksia renessanssin ihanteilla oli (taiteissa ja tieteissä), esimerkiksi aurinkokeskeinen maailmankuva, löytöretket, reformaatio, humanismi).

Kiitettävä vastaus analysoi maalausta ja pohtii uuden aikakauden luonnetta syvällisemmin. Voidaan todeta esimerkiksi, että maalauksen aihe on mytologinen ja sekulaarinen, vastakohtana keskiajan uskonnollisille aiheille. Antiikin kulttuuriperintöön tutustumisen vaikutuksesta kolmiulotteisuus ilmestyi maalauksiin. Kiitettävässä vastauksessa tulee olla useita esimerkkejä, millä tavoin renessanssi oli uusi aikakausi, mutta vastauksen tulee myös tarkastella uutuutta koskevaa väitettä kriittisesti. Huomiota voidaan kiinnittää esimerkiksi siihen, että kirkon arvostelusta huolimatta renessanssi-ihminen ei sanoutunut irti kristinuskosta. Itsenäisen ajattelun ihanteen eräs seuraus tosin oli, että läntinen yhtenäiskirkko hajosi.

Tehtävä 3

Tyydyttävässä vastauksessa tiedotusvälineiden kehityksen vaikutusta kansalaisten elämään tarkastellaan sanomalehtien, puhelimen, lennättimen, radion, elokuvan, television tai sähköisen median kehityksestä otettujen esimerkkien avulla. Vaikutuksia arvioidaan politiikan (esim. propaganda), yhteiskunnan (esim. joukkotiedotus, tiedotusalan ammattien muodostuminen), talouden (esim. maailmanmarkkinat, reaaliaikainen tiedonvälitys) tai kulttuurielämän (kulttuurin demokratisoituminen, joukkoviihde) kannalta.

Kiitettävässä vastauksessa tiedotusvälineiden vaikutusta tarkastellaan useasta näkökulmasta. Vastaus sisältää vertailua ja pohdintaa.

Tehtävä 4

Lähi-itä on ollut keskeinen alue Yhdysvaltojen ulko- ja turvallisuuspolitiikassa toisesta maailmansodasta alkaen. Tyydyttävässä vastauksessa selostetaan Yhdysvaltojen kiinnostusta alueeseen. Kiinnostus juontuu sen öljyvaroista, strategisesta merkityksestä ja tarpeesta tukea Israelia sen konfliktissa arabimaiden ja palestiinalaisryhmien kanssa. Öljykriisin 1973 vuoksi Lähi-idän merkitys korostui entisestään. Kylmässä sodassa Yhdysvallat kilpaili Neuvostoliiton kanssa vaikutusvallasta alueella. Vastauksessa voi myös selostaa dekolonisaation vaikutuksia Lähi-idässä.

Kiitettävässä vastauksessa eritellään tarkemmin tavoitteiden ja haasteiden muutosta, kuten terrorismin nousua, Iranin islamistisen vallankumouksen vaikutuksia sekä Persianlahden ja Irakin sotien vaikutuksia. Vastauksesta käy ilmi, mitkä maat ovat alueella olleet tai ovat edelleen Yhdysvaltojen liittolaisia ja mitkä ovat sen kilpailijoita tai vakavimpia haastajia. Kiitettävässä vastauksessa voi myös nostaa esiin Yhdysvaltojen tasapainoilua arabiliittolaisten ja Israelin välillä sekä sen pyrkimykset kattavan rauhansopimuksen aikaansaamiseksi Israelin, palestiinalaisryhmien ja näitä tukevien arabimaiden välille. Yhdysvaltojen sisäpolitiikan vaikutukset sen tukeen Israelille on myös hyvä mainita.

Tehtävä 5

Tyydyttävässä vastauksessa osataan taulukosta tulkita, että vanhastaan merkittävät Italian kaupunkien ja uusien kauppamahtien Espanjan, Portugalin, Ison-Britannian ja Hollannin kaupungit ovat suurimmat eurooppalaiset kaupungit ja että monet niistä kasvavat taulukon kuvaamana aikana. Väkiluvun kasvun selityksenä viitataan kaupan vilkastumiseen löytöretkien ja Euroopan uusien siirtomaiden ansiosta.

Kiitettävässä vastauksessa taulukosta havaitaan, että Italian, Espanjan ja Portugalin kaupungit eivät kasva tänä aikana, tai ne kasvavat 1500-luvulla mutta pienenevät taas 1600-luvulla. Lontoo, Amsterdam ja Pariisi sen sijaan kasvavat jatkuvasti, ja etenkin Lontoo ja Amsterdam kasvavat hyvin nopeasti. Muutos ymmärretään osoitukseksi Euroopan talouden painopisteen siirtymästä Välimereltä Atlantin ja sitten Pohjanmeren rannikkovaltioihin globaalin kaupan uusien reittien varrelle. Muutosten selityksenä esitetään Atlantille syntyvät kauppareitit ja vanhojen Välimereltä itään kulkevien kauppareittien näivettyminen. Muutokset heijastavat valtioiden siirtomaavallotusten eritahtista liikkeellelähtöä – Iso-Britannia, Ranska ja Hollanti ovat Espanjan ja Portugalin jäljessä. Pariisi on kaupungeista selvimmin myös hallinto-kaupunki ja kasvaa osin senkin vuoksi.

Tehtävä 6

Tyydyttävässä vastauksessa sijoitetaan Kekkonen presidenttikausi (1956–1981) Suomen poliittiseen historiaan ja selostetaan Kekkonen valta-aseman piirteitä: kyky voittaa vastustajat ja muodostaa vahva sisäpoliittinen tuki omalle politiikalle, kansansuosio ja ulkopoliittiset ansiot erityisesti Neuvostoliiton kanssa toimittaessa. Kekkonen henkilökohtaiset ominaisuudet poliittisena johtajana selostetaan ja mainitaan hänen puolueensa Maalaisliitto/Keskustapuolueen keskeinen asema toisen maailmansodan jälkeisessä sisäpolitiikassa.

Kiitettävässä vastauksessa pohditaan ulkoisten ja sisäisten tekijöiden vaikutusta. Kekkonen käytti ulkopoliittista johtajuuttaan ja kansainvälistä profiiliaan myös sisäisen asemansa vahvistajana. Kekkosella oli vahva poliittinen tausta jo ennen presidenttikauttaan, ja hän oli toiminut pitkään mm. pääministerinä ja keskeisenä poliitikkona toisen maailmansodan jälkeisessä Suomessa. Kekkonen tulkitsi presidentin perustuslaillisia valtaoikeuksia laajasti, edusti vahvaa henkilökeskeistä johtajuutta ja ulotti valtansa myös sisäpolitiikkaan. Vahvat henkilöverkostot olivat hänen valta-asemansa tukena. Kekkosella oli tukijoita ja kannattajia yli puoluerajojen. Hyvä on myös mainita Kekkonen ansiot vaalikampanjoinnissa, kirjoittajana ja hänen vahva auktoriteettiasemansa kansan silmissä.

Tehtävä 7

Tyydyttävä vastaus kuvaa nuijasodaksi nimetyn talonpoikaiskapinan keskeiset taustat. Pitkä sota Venäjää vastaan vuodesta 1570 Täyssinän rauhaan 1595 johti suomalaisten talonpoikien tyytymättömyyteen, sillä heihin kohdistui raskas verorasitus ja heidän oli majoitettava sotaväkeä. Sodan eräs tärkeä syy oli, että kuningas Juhana III kuoli 1592 ja kruunu siirtyi hänen katolilaiselle pojalleen Sigismundille, joka oli tuolloin jo valittu Puolan kuninkaaksi. Tämä nimitti käskynhaltijaksi Suomeen luottomiehensä Klaus Flemingin. Sigismundin ja Kaarle-herttuan välille syntyi valtataistelu, ja nuijasotaa voi pitää sen osana. Talonpoikaiskapina syttyi, kun Pohjanmaan talonpojat määrättiin majoittamaan sotilaita. Jaakko Ilkan johtamat talonpojat ottivat yhteen kuninkaan sotilaiden kanssa marraskuussa 1596, ja seuranneina kuukausina Pohjanmaalla ja Hämeessä käytiin verisiä taisteluita. Vastauksessa käy ilmi, miten sota vaikutti maan asukkaisiin: elämä oli turvatonta ja tuhansia ihmisiä kuoli taisteluissa.

Kiitettävässä vastauksessa vaaditaan lainauksen lähdekriittistä tarkastelua. Lainaus on taistelun eri osapuolia myöhemmin edustaneiden Flemingin ja Kaarle-herttuan välisestä kirjeenvaihdosta. Vastaus tarkastelee nuijasodan erilaisia tulkintoja. Eräät historiantutkijat ovat kuvanneet sotaa suomalaisten kapinaksi Ruotsin kruunua vastaan, toiset taas ovat todistelleet, että sotaa voidaan verrata samanlaisiin talonpoikaiskapinoihin Euroopassa. Sodan seurauksista on tärkeää korostaa, että maanviljelyksen toipuminen sodasta kesti useita vuosia. Sigismundille uskollinen suomalaisaatelisto heikentyi sodan seurauksena, kun Kaarle-herttua muutamia vuosia sodan jälkeen nousi Ruotsin kuninkaaksi.

Tehtävä 8

Tyydyttävässä vastauksessa tarkastellaan yleisellä tasolla joitain seuraavista ilmiöistä: Kasvat kaupungit ovat tarjonneet toiveen työpaikasta ja maaseutua paremmasta elintasosta kaupunkiin muuttajille. Kaupungit ovat imeneet nuoria maaseudulta, ja elintasokuilu maaseudun ja kaupunkien välillä on usein syventynyt. Kaupungit ovat voimakkaan kasvun vuoksi eriytyneet sisäisesti selvästi vauraisiin ja köyhiin alueisiin. Kaupungit ovat koulutus- ja palvelukeskuksia, joista monet globaalit kulttuuri-ilmiöt leviävät maan sisällä. Mahdollista on myös käsitellä kaupunkien nopeaan kasvuun liittyviä liikenne-, terveys- ja ympäristöongelmia.

Kiitettävässä vastauksessa useita edellä mainittuja muutoksia tarkastellaan konkreettisten esimerkkien avulla, ja kehityksen nähdään merkinneen sekä myönteisiä että kielteisiä muutoksia. Vastauksessa on pyrkimystä erotella yhteiskunnallisen ja kulttuurisen tason ilmiöt ja siten strukturoida tarkastelua.

Tehtävä +9

a)

Pilapiirros esittää Saksan huonon sotamenestyksen vuoksi Hitlerin unelman romahtamista eli hänen korttitalonsa hajoaa. Kortteina esitetään maita, jotka olivat irtautuneet tai irtautumassa liittolaissuhteesta Saksan kanssa.

b)

Yhdysvallat liittyivät sotaan 1941. Teheranin konferenssin päätöslauselmassa liittoutuneet vielä korostavat yhteistyötä ja yksimielisyyttään. Potsdamin konferenssia kommentoidessaan Yhdysvaltojen presidentti Truman syyttää Neuvostoliittoa Itä-Euroopan valtioiden alistamisesta valtansa alle sekä demokratiakehityksen vaarantamisesta näissä maissa. Kiitettävässä vastauksessa mainitaan esim. kilpajuoksu Berliiniin ja kylmän sodan asetelmien synty.

c)

Liittoutuneiden sotamenestykseen oli useita syitä. Voi mainita mm. Saksan resurssipulan usean rintaman sodassa, huonot strategiset valinnat (esim. Stalingrad) sekä sotaväsymyksen. Yhdysvaltojen sotaan liittymisellä oli suuri merkitys liittoutuneiden voitolle. Atomipommin ja muun teknologian merkitys oli suuri (esim. ilmapommitukset Saksaan). Kiitettävässä vastauksessa mainitaan Saksan totalitaarisen järjestelmän heikkous kansalaisten moraalin ylläpitämisessä.

Tehtävä +10

a)

Kokelas havaitsee kehityksen yleisen suunnan ja ajankohdat, jolloin järjestötoimintaan osallistuminen kasvoi.

b)

Tyydyttävässä vastauksessa kokelas tarkastelee joitakin järjestäytymisaktiivisuuteen vaikuttaneita seikkoja, kuten valtiopäivätoiminnan alkamista, maaseudun kunnallisuudistusta, kansakoulua, poliittisten puolueiden syntymistä, sanomalehdistöä, yleistä taloudellista ja yhteiskunnallista muuttumista tai Venäjän levottomien olojen vaikutusta.

Kiitettävässä vastauksessa kysymystä tarkastellaan useasta näkökulmasta ja vastauksen täytyy sisältää pohdintaa.

c)

Tyydyttävässä vastauksessa esitellään joitakin työväenliikkeen tavoitteita (esim. yleinen äänioikeus).

Kiitettävässä vastauksessa tarkastellaan työväenliikkeen eri muotojen (wrightiläinen työväenliike, poliittinen työväenliike, ammattiyhdistysliike) tavoitteita tai esitellään poliittisen työväenliikkeen tavoitteita aina puolueen jakautumiseen 1917 vallankumousta ajaviin ja maltillisiin.